

כנסת דברי סופרים לזכר ח"נ ביאליק, ספר חמישי / בעריכת יעקב כהן ופ. לחובר (תל-אביב : הוצאת "דביר", ת"ש)

פְּרָק ז' ז

מאת יצחק שְׁנַבְרַג

ישוב זה — כמה ימי שני היו?

תחילה היה כפר קטן מנמנם כאן, עלוב ומופרש מן העולם: בתי-חמר אטומים וצריפי-פחים קחלדים. פלחים מרודים הלחיתו בצלם, עזים צנומות טלטלו עטיניהן בכיס של עור, ותינוקות שעניהם מלופלפות טפסו במזבלות, שנערמו שנים על שנים... עתה עומדים כאן בנינים מבודדים, אחד נכנס ואחד יוצא: בתי-מדות, שלא שלמה מלאכתם ועדיין הם נתונים בשבי פיגומים וסומכות-לווחים: בתים קטנים, המקורים דרך ארעי ומטים שכמם לעומס דיוטה נוספת בבוא שעתה...

חדשים רבים הלמו כאן מקבות, וגרסו מערבלים, וחבטו מלבנים, ורגנו משאבות — ולפתע פתאום שבתה ההמולה ונאלמה. רק פה ושם בחור לבדד גוהר, חופר בור או ממחה סיד בארגו של עץ: גבו הערום מבהיק בזיעתו, וחוט שדרתו זע ומתמתח כמטה-חֶזֶן, וכולו כסוגד ומשתחוה לשלד הבנין הלוטש אליו עיני אליל מפרצות חלוניו. לוחטת החמה בשמים הכחולים וערית עולם משתרעת לעומתה. מעורטל האדם וחשופה האדמה השחונה וצל אילן לא נח עליה. נלאה הישוב החדש לצרף צירופי בתיו, והריהם נצבים כרמזי-רחובות שנפוצו לכל עבר, ומשעולים מסתעפים מהם בשממות-הבור ומפליגים אל מרגלות ההרים הרחוקים. ורצי-שרב מהלכים על פני העריה הרבה, מרטטים זורש כמי-אגם בגלוש הרוח מעל גדותיו...

המסעדה „שלוה" פערה פתחה לרווחה וסככת-הבד הירוקה פרשה כנפיה באלכסון על השולחנות הקטנים הערוכים בחוץ. ר' זלמן ליבמן, בעל המסעדה, עבר כבר שלוש פעמים צבור וולף על רצפת הביטון זילופי מים שתי וערב ונשאר עומד תוהה ומשמים, מציץ באורחו היחיד בקפידה שאין לה שחר. חה, אורח! הוא ושכמותו לא יביאו פרנסה לביתך! בחור זה ששמו זמרון, פקיד במחלקת היעור של הממשלה, מסב לו שעה תמימה, מחריש ומגלגל בעצמו ואינו מניע אבר, שרוולי כתנתו מפשלים, העניבה שותחת סומק עד לטבורו, ומקטרת, שגולתה תפוחה, נתונה לו בין שניו, כלום מפי האנגלים הממונים עליו למד את חכמת השתיקה? זו חכמת המסכן, שאין עמה סבר פנים ולא מותר האדם ולעולם אינה מצמיחה דברים שמיישבים את הלב ומשככים את האוזן.

ושמא אינו אלא מקשיב בפנים מצודדות לרחש יערותיו הסמויים, שהרי אילנות לאין שיעור נטע כבר הבחור בהר ובגיא: עצי מחט שרוח חולף ביניהם בחליל ומשרוקית, אקליפטוסים הסופקים עליהם הדומים לאזמלים ירוקים, ארני-סלע עקשים המקשקים בווגי אצטרובליהם, וברושים חסודים המתמרים בתפארת קדושה... אמנם עינינו תמקנה בחוריהן בטרם נזכה לראות בזנב צלתם, ואף על פי כן הרי זו מלאכה נקיה שיש עמה ברכה ונוי ומזון לנפש, וכשהיא כרוכה במשרה בטוחה מטעם המלכות לא כל שכן.

יום יום עובר כאן הבחור באוטו הממשלתי הפתוח ומרופט, ומעל המושב שלידו מזדקר כלבו ביהירות קבצנים, זה הכלב האפור שאזניו חדות וזקופות ולשונו סרוחה. זמרון יורד לפני המסעדה „שלוה“, מניח על ברכיו את „הקלמט“ המרוח גיר ממוסמס, דוחק ברגלו את הכלב אל מתחת לכסא וגומע לאטו מן הלימונדה המבעבעת. דממה כבדה, דממה שלפני צהרים שורה בכל. כבסים תלויים בחבל מצטמקים בחמה ולבנוניתם מכה את העיין בסנורים. ברי לו לזמרון, כי שם במורדות ההרים הגבנונים, בטלאי הקרקע שבין הסלעים הקרחים, מקללים עכשיו הפועלים-הפלחים, מקללים אותו ואת זכרו, גונבים לעצמם שעת בטלה ומפקירים לשרב את השתילים הרכים. ברי לו, כי בכואו למשרד ימצא את מיסטר ג'ונסון יושב כמנהגו ורגליו על גבי השולחן ועיניו הנבובות נוטפות שממון ושאת נפש.

— הלו! — יענה מיסטר ג'ונסון על ברכתו המנומסת. הוא לא יסב ראשו כמלוא נימה, אלא ישוב יביט נכחו בחלון הפתוח, במזלפה המטלטלת וסוכבת וזורעת סחור סחור במשתלה את הרוזי נטפיה.

ואי שם באחד הכרכים שבמדינת הים מתהולל אחיו, זמרון הצעיר, — לא, זינגר הצעיר, — קוביוסטוס שכור, שרקותיו נפולות וירקון לן כבר במשקעי לחייו, ובשחקו יחשוף שנים צהובות ורקובות. כעוף-לילה החושש לאור החמה ישוטט שם בסמטאות חשוכות, מכלה את אונו בין נשים מופקרות, וצפוי כל שעה למאסר ולגירוש ולכל מיני פורענות, אלמלא הוא, זמרון הבכור, שהיה שולח לו כדי מחיתו.

בחשאי נעשה הדבר, ללא תלונה וללא רוש ולענה וללא פנקס פתוח: באחד לחודש תפָּרס מחצית המשכורת ותוטל לתוך לועו של אותו כרך רחוק וצללה כאבן במים אדירים. הלה, הצעיר, אפילו אגרות אינו משגר. לשם מה? הוא שורף שם את שארית עלומו וזורה את אפרם לרוח — כלום ניתן הדבר להתקפל בשורות של מכתב? כלום יקום ויענה בתודה ובמלים דולפות, בעוד הוא מקעקע שרשיו ומלגלג על עולם ומלואו, מתקלס גם באחיו הבכור החרד עליו וחושש עדיין להפקירו לגורלו? וזמרון הולך ומושך בעול, הולך ומקצר במצע חייו ומצמצם בצרכיו... וכי יכול הוא להעלות הנה את אחיו הצעיר? אף אם יאות לבוא — מה יעשה כאן אותו מופקר עיף ומלובט, איכה ישבץ פעמיו בוז הדממה הרבה, איכה יתלה בת-צחקו הרקובה בשממת הדורות הלוז?

סוד גלוי הוא וידוע לכל תושבי המקום. נשים זקנות מרחמות עליו: יהודים רואים בכך את „דרך הטבע“; נערות צעירות מרגישות בחוש, כי יש כאן תוספת מה לישותו של זמרן, רמוז מרומז, כי גם בו, ב„מלך היערות“ השותל ונוטע ומחזיר לארץ את זיו פניה, חבוי משהו מעין זה שנתגלה באחיו הצעיר, משהו סוער ומהבהב ומכלה. ואילו ר' זלמן ליבמן סובר, כי מקח רע לקח זמרן לעצמו ומוטב היה לו, כי ימשוך ידו מאחיו. לחלוטין! מה לך ולו? בזמנים כזמננו אנו — איש לגורלו ישראל, מה? כף-יד זרה כי תוטל על כתפך חייב אתה לנערה, גוף שלם שיעלה וירכב על כתפיך לא כל שכן. שאלת הפרט היא ואין השעה פנויה לזולת. כל יחיד מישראל ימשש נא בחלציו — היש כה אם אין? ואם כן — קום ומלט את נפשך, בכל הדרכים ובכל התנאים, ואל תפן ימינה ושמאלה, ואל תעמוד לעשות את חשבון הנפש והכלל... הנה שם בקבוצת „רמות“, למשל, כבר אחרו את המועד. פשוט בפשיטות: חיים הם מחוץ לזמן כביכול, מטפסים איש על גבי רעהו ואינם מרפים; דומה כאילו היו פליטי סערה צפים ביים, תשושים נאחזים בצוארי חזקים וסוף שכולם יחדו ירדו תהומות... אלא שזמרן זה אינו מעורב עם הבריות ואינו רגיל בהרגל לשון, ומצחו המנומש המכתיר את קומתו הנמוכה אינו מראה סימני קמטים כלל. המהרהר הוא בהחשותו או אינו מהרהר?

לטאה קטנה מגיחה אי מזה וחומקת בחריצי משעול. היא נופחת צוארה בתשוקה רבה לאור החמה וכרסה הורודה עולה ויורדת. זמרן עוקב אחריה ומנחה אותה בעיניו אל מעבר לכביש, והנה היא מטפסת כבר בקיר הבית אשר לר' עוזר מזול. אותו בנין משונה: חנות וגזוטררה לפניו! גזוטררה צרה, ירוקה, ושלוש מעלות-אבן למרגלותיה. דלתות החנות צמודות אל הכתלים ועמוסות פרקמטיה לראוה: משפכים, מטאטאים, ושקי-נייר, ומטפחות, וכרוזי-צבעונין למיני שוקולדה, — ערבוביה תפלה מעשה ידי גבר נטול דמיון ואהבה. רק בחלון האחד מתנוססת פירמידה גבוהה של קופסאות שמורים על רקע נייר מעין הכרפס. תן בה עיניך וראית מיד את טעמה המשובח של אשה, טעמה של זו היוצאת עתה מפתח החנות ומופיעה בבת אחת כנדחפת לבימה שהציעו לה הבריות במתכוון.

הלטאה נתלשת ממקומה וקופצת לארץ. זמרן מוציא מקטרתו מפיו ומחווה קידה במיושב. חוה מזול נצבת בגזוטררה הירוקה שלפני חנות אביה ומחייכת. בת-צחוקה אין בה יהירות כל עיקר, אך דומה, כי יודעת היא קורטוב-מה שנעלם מעיני אחרים. דוק ותמצא בת-צחוקה ותסַךְקתה מכוונות: און אחת גלויה וטעונה עגיל אדמדם נוטף, ואילו רובי שערותיה מוטות אל אזנה השניה ומחפות עליה ועל פלג-הלסת. ואין כאן גנדרנות והטעמת חן, חלילה, אלא צלקת קטנה מסמיקה כאומצה סמוך לאון ויש להסתירה.

— התבואי הערב אל „האחיות“ — שואל זמרן מעבר לכביש.
 חוה מגלגלת על כתפה את שמשית-הצבעונין השטוחה ומנענעת בראשה. ודאי

שתבוא הערב... היא תסור לבין צריפי החולים ותכנס לאותו חדר מרווח, אשר שתי האחיות הרחמניות מתגוררות בו. ברי, כי לא נשתנה שם כלום מאז הנשף האחרון. אותה, "פנה מזרחית" שהותקנה פחים ריקים ומחצלאות ועיצוי דקלים, אותן הזמירות השגורות בפי הפטיפון, ושוב כוסות-תה, ובטנים ושקדים ואגוזים בטס של נחושת קלל, ומעל לכל — הד צחוקן הנוקב של הנערות... ואף על פי כן בוא תבוא הערב, כי אין ברירה.

זממן מטפס ועולה באוטו וכלבו אחריו. בטרם תמוש ממקומה מחרחרת המכונת המלוהטת, מכעכעת ומרטיטה רגעים מספר, ולשמעה יוצא אביה של חוה מן התנות וכפתו על ראשו. תימרת קיטור כחלחל נשאת בכביש החלק המתוח כרצועה שחורה ונוצצת. ר' זלמן ליבמן פוסע פסיעה אחת לקראת שכיו ואורב למפתח שפתיו. יום קיץ ארוך מהלך שממונו הלוהט, והשמים נמוגים והולכים ותכלתם נגרת לאטה אל שקתות המערב.

— חם, — אומר ר' עוזר.

— נו נו, ישוב! — משתער ר' זלמן בצהלה. — לא עיר ולא כפר ולא מדבר! ומה תימה יש כאן — הרי אחינו האמריקאים מעורבים בדבר. קיימא לן: סתם יהודי — בעל דמיון, וסתם אמריקאי — „בלופר“, ועתה צא וחשוב, מה פירושו של יהודי אמריקאי...

ר' עוזר מנפנף באצבעות ידו לגרש את הזבובים: נרפים הם ומתעצלים להעתיק מושבם בשרב. ר' זלמן בודק בכובד ראש את הממחטה האפורה לראות, אם נותר בה קצה יבש לקנח בו את קרחתו הרחבה. חוה מהייכת. בעיר מגוריה שבחוץ לארץ לא היה אביה משתעה עם אדם כגון ליבמן זה: בר-נש עקום רגלים, המתהלך כל היום בלי מעיל, והכתפות חודרות על כתנתו שבילי זיעה; בגשתו לשמש אורח הריהו נשען על שולחנו בשתי ידיו, נועץ בו עינים תבעניות ומשיב עליו הבל-פה, שטבק, בירה ובצל משמשים בו בערבוביה; וכיון שהוא מקמץ בתנועות גוו המסורבל, אין הוא טורח לגשת אל צוהר המטבח, אלא הופך פניו וקורא מרחוק:

— הוי, שם! פעם קציצות ותפוחי אדמה!

ואשתו העלובה, שלעולם אינה נראית מעבר לסף ביתה, מקשקשת בבהלה רבה בפנכות שבמחבואה בינות ל„פרימוס“יים המנשפים ומלחשים כשרפים... לא, עם בר-נש כזה לא היה אביה שלה פותח בשיחה בעיר מגוריהם, אלא שכאן, בארץ הזאת, הרי נפשטש הכל, נשרף, נתמסמס... וכי ניתן כאן לדעת טיבו של אדם? מי ומה היו אבותיו? במה עסק בעירו ובמקומו? אין להם עבר לבריות — אין, מין שידוד מערכות ומעמדות, הפקר של „מדרגות“, מין טחנה הטוחנת ומגרסת ומפרכת בלי הרף מלילות-אדם... ועל כן משרך כאן אביה דרכו לאטו, כשבלול בנרתיקו, ומביט בחשד ובעין ממצמצת בכל הקרב אליו.

אביה נוטר איבה לעצמו: הוא, הסוחר המנוסה שחוושו לא הטעהו מעודו, הלך

שולל אחר תכניותיהם של שד"רים נטויי-גרון ואדירי-לשון, שבאו לעירו וגללו לפניו מפות מצוירות ומערכות מספרים והוכיחו באותות ומופתים שכאן — דוקא כאן! — עתידה לקום עיר גדולה, באחת תקום, בדרך נס, נוסח אמריקה, וכל יהודי הצופה עתידות רואה נכוחה חייב ומחויב ליתן ידו למפעל, וכל הקודם וכו' וכו'. והוא, ר' עוזר מוזל, נפתה להאמין ועמד ומכר את כל נכסיו וקבל במחירם צרור זהובים שאפסיו כמה וכמה; נודרו והכך את הזהובים בדולרים והאפסים נתקצצו כהרף עין; ואת הדולרים נתן בלירות שכתובת עברית חרותה בשוליהן, והאפסים נצטמקו עד לשברון לב, ובעמדו פתאום ערום ומגורד מכל וכל, נתערער בו בטחונו האיתן ובפעם הראשונה בימי חייו תקפו המורא הגדול. וכשבאו בני עירו להפרד הימנו ולברכו ברכת הדרך, נתקשרו דמעות בעיניו מרוב קנאה באלה קטני ארץ, הנשארים בקניהם החמים ומסלול חיייהם קבוע ועומד לשעה-לשעה, וכל ימי המסע בים וביבשה היה מורדף ומבוהל, עיניו תוהות ומשקפיו נעתמים, וכאילו נמסכה עליו רוח עושים פסח ודלג על שלוש הערים הגדולות שבארץ ואץ ונשתקע בפנה נידחת זו, כחושש שמא יחמיץ את השעה ויקדמנו אהר.

ר' עוזר מתבייש בפני בתו. ספק הוא בידו, אם מעיקרו של דבר רצתה לעלות ארצה; לעתים נדמה לו, כי כפה עליה ומשכה על כרחה. אין דרכו לגלגל בדברים ולהשיח את הלב, אך ברי לה לחוה, כי טרם השלים עם כל הסובב אותו: עם החנות הפעוטה שאינה דומה בשום פנים בשיעורה וצורתה לבית המסחר שקיים בידו לשעבר, עם טשטוש מעמדו ויחוסו, עם הרגשת ה"יורד" העכורה ופחיתות ערכו בצבור החדש והמעורבב הזה...

כמקרה כל האדם קרהו, אומרת חוה בלבה. אדם הולך לבטח ופתאום יט מדרכו בבלי דעת למה ובשלמה. האין זה עיקר חנם של החיים? חבל מאד שלאו כל אדם יודע לגחך בשעת מעשה, חשוכות הפנים, וצורב הנוחם, והחיים הם חיי בצורת, והמחר אינו מאיר ללב. אלא שיודעת היא חוה, כי בשעה שתתעכב כאן מכונית מאובקת ותייר אלמוני יקפוץ מתוכה, או אחד מאותם אורחים-פורחים קוני הכל, מיד יסובו עליו השנים, מר ליבמן ואביה, ותקעו לו כפם והאירו לו פנים: — אוֹהוּ, מקום זה? חוה, העתיד הצפוי למקום — אין לשער! רוצה מר לראות, היכן יבנה המרכז המסחרי? והנה שם ינטע הגן הצבורי... ושם מקום התיאטרון הגדול, ובניני הממשלה... הדברים ידועים, והתכנית שלמה ומושלמת לכל פרטי פרטיה! אוֹהוּ, בימינו בקרוב...

כהנה וכהנה יעתירו דבריהם על התייר החולץ עצמותיו בהנאה ורושם בחפזון מספרים וראשי תבות, נשכה הכעס, והמסוס הנוסס בלב משתתק לשעה, והדברים מאירים בשמחת מסכנים הרוצים לחפות על משגה חיייהם. חוה אינה נוהגת לעמוד כאן בשעה שמתעכבים אוטומובולים של עוברי אורח. הללו תולים בה עיניהם בסקרנות מהולה ברחמים, כשם שהיא גופה התבוננה מתוך חלון הרכבת בעברה על

פני כפריות קטנות, העומדות בפאתי שדות ומפשילות ראשיהן בקנאה מטומטמת לעבר המסע החולף ביעף.

אך לרוב אין האוטומובילים שוהים כאן שהיות יתרות, אלא עוברים בשריקה. הם ונוסעיהם ומטענם, כמגיסים דעתם בפרזות הישוב החדש הזה. ריח נכר עולה מהם ומהמונם ועלבון של זלזול כלאחר-יד, ולשעה נעשה המקום חביב עליך וקרוב ללבך: רחבת השוק הריקה וצחיחה, ושלדי הבתים הלבנים, וקרחות-פֶּכֶר גדורות אלו, אשר שמו של פלני בן פלוני קרוי עליהן. הכביש המזופת העובר בטבורו של הישוב מדגיש ביתר שאת את הפרזון הגדול: אין בית נוגע בחברו, ודומה שגם החיים אינם נקוים ביניהם — אותו יקר החיים המשובץ שגרה ובטחה והנאת ה„ישׁׁ המוגמר — אלא מסתננים ונבלעים, הומקים ונעלמים כאותן המכוניות המלאות להן תיירים. ורק כנסות היום, עת צללים נמתחים ומגשרים בין הבתים וממלאים כל חלל ריק, והמשעולים חוזרים כביכול מְרַהֵט מרחקים, והערב הולך ובא ועמו רוח צוננת, הזוקפת את גבעולי הצמחים, זוקפת משהו חגיגי שנדרס במצעדי היום, ואילנות בודדים קרבים ומצטופפים, ורכבת אחרונה צופרת אי בזה — בשעה זו דמה תדמה, כי אכן כרך מסתורי עומד כאן, אלא שהוא סמוי מן העין. ואנשי המקום בצאתם לטייל מישרים נכחם, הולכים לקראת בדידות כלכת אל מחוז נפשי מקווה ורצוי: ויש אשר בהסח הדעת יהפכו ראשם לאחור לראות, שמא אירע משהו, שנא נושעה כבר היוליות זו, שמא קרמה ולבשה בינתים חומר...

ר' עוזר שב ומתכנס אל מאחורי הדוכן שבחנותו ואינו נותן דעתו על הבת. חוה מצרה מאד על אביה שהיותו נחמכמכה כל כך. אדם שכמותו חייב היה להשאיר במקום הולדתו, לשבת במנוחה ולחיות את חייו עד גמירה, עד אשר יבוא הסער הגדול ויעקרנו משרשו כליל. הוא וכיוצא בו מצווים להביט בעינים פקוחות אל החורבן הצפוי להם בסופם מבלי לחוש להם מפלט. ואילו אביה משגה עשה בנסותו להקדים את פני השואה. הוא עלה ארצה על מנת להציל את שארית חייו והונו, וכאן הוא מתימר להמשיך ולטוות את החוט שנתק — וזהו משגה שני...

בעלותו לכאן צנצנו בלבו הרהורים כלפי בתו, הרהורים כמוסים אשר לא הגיעו לכלל הגות מפורשת: אם מחמת גאוה של בר אבהן, ואם מחמת בושה בפניה של הבת הבוגרת שקבלה עליה מרותו ונכנעה בלי אומר ודברים.

אבא מסכן! אילו פתח בשיחה עמה, היתה מסבירה לו בשובה ונחת, כי זה מקרה האדם: חושו הבהיר מטהו פתאום מדרכו ולזה יקרא גורל... כשם שאירע גם לה עם אותו גבר דל-נפש שנדחק לתחום חייה, הפך בהם והפך בהם, קצר קצירו והלך באשר הלך בטרם נתחוויר לה, כי לא אותו אותה לעצמה. טעות היתה זאת ובעטיה היא נצבת כאן יחידה גם לאחר שמלאו לה עשרים ושמונה שנים... אילו שאל אבא את פיה, היתה לוחשת על אזנו בנועם שפתים, כי אל לו וחס לו ליצר ולהנחם בגינה. אדרבא: מאותו מעשה ואילך היתה נפשה עורגת במסתרים לארץ

אחרת, ולו תהא זו ארץ ישראל; שכן קסום קסמו לה מרחקים ורמזו: כאן נתן לו לאדם לפתוח בפרשה חדשה, כאן יתחדשו חייך, כאן תמצאי את הדרך חזרה אל נעוריך... ואם נתברתה התקוה — לא בכך האשט, אבא, ולא בי, ואף לא בארץ המזורה הזאת. כך טבען של ארצות מרחקים, וכך דרכם של חלומות. אילו היתה אמא חיה — כן, אבל אמא נפנתה מן העולם לפני תשע שנים, בטרם שער איש, כי משפחתה תעקור דירתה ותצא לנדוד, בטרם נוסד כאן כל הישוב הצעיר שמסביב, בטרם נבנה בית מוול עם גזוזטרתו הירוקה. בית זה לא ידע כלל את ארשת פניה של אמא ואת רחש צעדיה, והד קולה המתוק לא התדפק מעודו בין כתליו. מתהלכת בו חרש תימניה יחפה שהומת פנים, מבשלת, מכבדת את החדרים ומציעה את המטות; ואבא יושב בחנות יחידי ומרושל, ומאפס מעשה יעתיק את צרורות סחורתו מאצטבה אחת לחברתה.

הוה פטורה מכל עבודה בבית, ואין היא עושה דבר. ואילו הבריות למודים כאן להקשות עם ראית פנים:
— במה את עוסקת?

והי תורת ההיכרות שבמקום, כאילו היו הידים סימנו של אדם כולו. ידיה שלה נאות הן וצחורות ואצבעותיהן ארוכות ומחודדות בקצותיהן. ובהשאלה מה מעשיה עונה חוה לרוב: — הו! — ועתת משמעויות גנוזה בהברה יחידה זו. אך לחבר גולני מקבוצת „רמות“ אמרה פעם, שעיקר מעשיה — עומדת על גדות החיים ומתבוננת בהם מן הצד. גולני נשא אז אליה עינים תמהות, ושלא מדעת הפך פניו לכאן ולכאן וסקר את הנוף כמבקש לראות דבר שלא ראה עד כה: רוכסי הרים מעולפים דוק סגול וכפות פסגותיהם המעוגלות, סומכות את הרקיע, ודומה שגמל אנדי פוסע עליהן, פוסע ומרחף ומטלטל דבשתו; עננים קלים צפים במרום ומושכים את שובל צלליהם על שפועי ההרים, והצללים גולשים לאטם, נפרשים כמרבדי מלמלה שקופים, המשנים את עין האדמה. שם גנוזים עוד שרידי עולם קדום; ודאי היה משהו קרקעי מסוך אז בשחקיו, ומשהו שמימי בלול בקרקעו, ובינות להם עברה פמליה של דורות רבים, שנשאו עמהם נזרי אנוש ואגדות אלהים...

אם תשא חוה עיניה מעל גזוזטרת החנות והבהינה מרחוק במגדל המים אשר לקבוצת „רמות“, חורשת ברושים וקזוארניות מסתירה את גופי הבנינים, ורק ראשי הגגות האדומים מציצים מתוך הבאר העמוקה של ירק גדוש. חוה יכולה לשוות לנגד עיניה את החצר כולה, חצר מרובעת וזרועה אבנים, ושלוליות מתמשכות בה מעם שקתות המים אשר למרגלות המגדל. בבואה לבקר בקבוצה בשבועות הראשונים לעלותה ארצה היה החבר גולני נלוה עליה ומראה לה את חלקי המשק השונים, מהלך לפניה כשגופו מצודד ומסביר בהרחבה ובהפך לב. חוה היתה דומה אז על עצמה כתיירת, שריחוק נפש הוא יתרון-זכות לה, ולא נועדה אלא לצוד בבואות של נוי בכל מראה עינים. בבת-צחוק הקשיבה לדברי גולני, ותוך כדי כך גהנתה

משמלתה הכחולה, שכולה קפלים-קפלים צרים כקפלי „הרמושקה“ והגוף שבוי בתוכם כומר אשר טרם התנגן, ומעמידת-החן אשר לצמד עקביה הגבוהים על גבי הלוח השבור, המוטל בזומו של זבל.

— זהו הפר ההולנדי שלנו. — אומר החבר גולני בפתח הרפת, — „בחור“ צעיר הוא. בן שנתים וחצי...

ריח חריף נודף מתוך האפלולית. חוה מכניסה ראשה ואינה מבחינה אלא כתמי צחור בלבד, הזעים על פני גוש שחור ומטיל אימה: היא שומעת נשיפת נחיקים, וטרטור שרשרת, ורקיעת פרסה אדירה, ומעלה על עצמה כאילו עומדת במבואה של מאורת הדרקון. אותה שעה עוברת בקרבת מקום בחורה מבנות הקבוצה: לבושה מכנסים קצרים, בידה האחת דלי מים והשניה שלוחה באויר. בחורה זו ירכיה שמנות ומתנדנדות בלכתה, אך פניה לבושות ארשת של בעלת-הבית, ובעברה הטילה בחוה מוול מבט עיזין ומחוך כוונה תחלה נשאה קולה ברמה:

פעם אחת בחור נסע

א — ל — הכ — ביש...

חוה מהרה וכנסה ראשה לבין כתפיה כאילו עמדה אותה בחורה והתזיה עליה טפות מים צוננים מְלִיָּה. גון הדברים נתעכר סביבה. נדמה לה, כי הבתים בקבוצה דהוהים וקודרים מאד, האילנות מצהיבים, ומכוסים אבק, והחבר גולני משתהה ברפת יתר על המדה. תאמר: מתבייש הוא ליראות עמה לעיני רעותו בת הקבוצה. ומדוע בחר להציג לפניה את הפר ההולנדי דוקא? בחור משונה!

גולני הוא בן עירה. בעודה בביתה היה זכרו עולה לפניה לעתים רחוקות מאד, כעין דמות שבצדי דרכים תמוהה ומטושטשת. לראשונה ראתהו והיא גימנוזיסטית צעירה וימיה רעננים כטרפים ירוקים ובידה מטפחת את הויתה הנשית, הרואה עצמה כיסוד החג שבחיים: בימים ההם אפשר היה עוד לחלום בתמימות חמודה על עטרת נצחון במלכות קרתנית קטנה, הכבושה בין שדות וערים ורחוקה מעיר-המחוז מרחק שעות אחדות בלבד.

גולני היה אז חבר לאגודת „השחר“, שקוע ראשו ורובו בספרים וקונטרסים וטרוד בועידות וויכוחים. חוה לא נזדמנה עמו מעולם. שמוע שמעה דרך אגב, כי משפחתו אדוקה, אך לא אמידה, ומתגוררת בבית קטן שבקצה הפרבר. אפילו כיום אינה יודעת, אם הוריו חיים עדנה. דומה, כי אביו מת ואמו הוקנה מצאה לה מקלט בדירת בתה הנשואה. גולני לא סייע בידי הוריו, כי לא השתכר מאומה. כל עתותיו היו קודש לאגודה הציונית „השחר“ שחבריה נתכנסו מדי ערב ודברו עברית ביניהם לבין עצמם. חוה לא שעתה אז אל זרמים ומפלגות. נתונה-נתונה היתה ללחשי-רעותיה על בחור פלוני שמעמד גלגלתו „פיקנטי“ מאד, ופלוני שמנצנץ בו „משהו שכזה“ בשעת שיחתו, ושלישי שגַחן במבט „בירוני“...

רק אספה אחת נחרתה בזכרונה, ודווקא אספה שנתועזה בשעות שלפני הצהריים בבית הכנסת הגדול. חוה נקלעה שמה באקראי יחד עם שתיים מחברותיה: שלשתן — צמותיהן קלועות כנור לראשיהן וסינריהן הדוקים למתניהן. נכנסו חבוקות ומחככות לתוך מטפחותיהן בצהלת אין פשר, עיניהן מטייפות לצדדים ופניהן נעות, כאילו חסד הן עושות עם קהל „היהודים הללו“ בבואן שלשתן לראות בעצרת. האספה נערכה במול של בחירות, אך אין היא זוכרת, מהו שניסר בחלל העיר בימים ההם. המון עם רב נדחק לבית הכנסת, כל המפלגות נתגייסו לפולמוס ועמדו הכן במערכה. דברנים ותיקים עלו על הבימה ונשאו נאומים, איש ונימת מדברו, איש ומוצל ורועותיו. המומי-מוח מבין הקהל הטילו קריאות-בינים ככדורי-גומי קלים, והנואם החרוץ הדפס מניה וביה לקול תרועת חסידיו ושותפיו לדעה. החום הלך וגבר והקולות לקו ונתמעכו. פתאום רגש ההמון הצפוף, ואף היא, חוה, התרוממה על בהונות רגליה וראתה, כי מפלסים דרך לבחור כחוש וגדל-בלורית, העובר במנוחה בין טורי האנשים ומתקין אגב הליכה את קצות חולצתו השחורה. זה היה גולני. הוא נאם עברית, ודומה שכל הקהל עשה אזנו כאפרכסת, ואפילו שסעים מובהקים התפרקו את זינם מרצון ונשתתקו. חוה לא קלטה מאומה מכל הדברים אשר דבר, מלבד צליל קולו העמום, אך שמוע שמעה שכניה מתלחשים ואומרים:

— דובר צחות, אה?

— משל כאילו היתה זו לשון אמו!

— בחור חמד!

רק אז נתנה דעתה עליו. הוא היה גבורו של יום, אם גם אין היא זוכרת, מי נצח את מי באותו פולמוס. ובהתקלה בו ברחוב בימים שלאחר כך, היתה נוהגת לתלות בו עינים חייכניות מבוהלות כביכול, ונהנית למראה המבוכה המתמשכת על פניו; וסמוך לכך היתה גופחת שפתייה במשובה ומסיחה דעתה הימנו, ולאט לאט נשכח מלבה כליל. סטודנטים באו אז לעיר לבלות את חדשי פגרתם. התחילה פרשת טיולים עליונים לחורשת הארנים, שיחות-רמזים משכירות, ורגשת אהבים בלילות ירח. כלאחר און נודע לה לחוה, כי גולני יצא את העיר ונצטרף לשיירה שעלתה לארץ ישראל. השמועה לא עוררה הד בקרבה: הרי זה מעשה באחד מבני הפרברים שהפליג למדברות. וכי מה בכך? היא גופה התהלכה במשעולי האביבים הסלאביים, שתוגתם הריחנית מרעידה את הנפש ועולפת את העין. גולני נסע הלך לו ונשתכח מלב, והשנים הלכו לדרכן וחליפות בעקבותיהן; ורק משהתחיל ר' עוזר מתלבט בחרדתו הגדולה ערב הנסיעה, העלה את שמו של גולני בשפה רפה, כמימרת-סתם שאין עמה כוונה, אלא שבשעת אמירה הסב את עיניו מחוה, הה, אביה המסכן! עד מה נלבב הוא בבואו לגנוב את דעתה, כאילו ילדה בת שבע היא עדיין!

כשנפגשה עם גולני לראשונה בארץ, אמרה לו: — לפני עשר שנים ודאי לא

היית מאמין, כי תראני כאן, מה?

הוא חייך וענה: — אדרבה, בטוח הייתי כי ביום מן הימים תבואי הנה... משהו נתרעד בקרבה לשמע דבריו. או שמא אין כאן אלא שגרת נימוסים כלפי עולים חדשים באשר הם? — הנה באנו והשתקענו דווקא בישוב הסמוך לקבוצה שלך. אצבע אלהים היא, האין זאת?

— הריני שמח מאד לך, באמת שמח מאד, כיו... כי מעטים מאד בני עירנו שבארץ. כן, צחקה חוה בלבה, לפי הנוהג שבעולם חייב היית לענות מענה מעין זה: חבל שאין זו אלא אצבע אלהים ולא כוונה מכוונת משלך... היא בלשה בחשאי בפניו וראתה, כי רבו בהן הקמטים והבלורית מכסיפה חלקות-חלקות... בשלמה כה מקומטים הם בחורי הקבוצה? הן יש ביניהם עולי ימים? ואותה כמישה חרישית הנותנת אותותיה בנפירות, כמישה שאינה כפריית כלל ועיקר, ואפשר שאינה נכרת בגוף תחלה, אלא פושה כנגע בקרן זוית שבלב. דומה, נקב סמוי נבעה בחיי הארץ הזאת ובו נגרים כוחות ועלומים וזמרת נפש.

כשהכניסה גולני בפעם הראשונה לחדר-האוכל של הקבוצה, נדמה לה לחוה, כי אין היא קרויה לראות משהו, אלא אדרבה היא עצמה נדונה לראות. החדר המרווח היה רווי המית רחשים סבוכים כקורי עכביש, אם כי האנשים שנתכנסו לתוכו החשו ולא דברו דבר. זה היה קן של בדידות בחברותא. בחורים ובחורות עברו את כבדת יומם כמטפסים על הר תלול, ומשהגיעו אל מחוז ערבם התחילו תנועותיהם נתלשות כטרפי שלכת מעל גופם הלאה. מהם שישבו בפישוט רגלים וגבם אל השולחן ועשנו, ומהם שהסבו גחונים וראשיהם צבותים בין ידיהם וקראו בעתונים. חוה האירה פניה ונדבה לכל אחד מן הנאספים את בת-צחוקה המופלאה. ואילו המסובים הטילו בה מבט מרוכז וצונן, מבט של אנשים שנתחרשו לפתע; משל כאילו היתה חוה דוברת אליהם שפה אשר לא ישמעוה. מישוה קם ופנה לה מקום לשבת, אך היא לא נאותה לו. גולני נצב על ידה ומלמל משהו: סומק בקע בפניו השזופות וידיו היו פוכרות זו את זו כבימי נעוריו בעמדו רגע לעומתה ברחובה של עיר. בחלון התגלה הגוף הידוע: רוכסי הרים רחוקים, השטופים דממת אורה וגלומי ארגמן עמום פזורים בנקיקיהם. הגוף מצא לו את המשכו בחדר לבן זה ובכל החיים שבתוכו. חיים אלה, היכן היא אמתם? חוה התבוננה סביבה. ארון ספרים צנוע מבהיק בזוגיותו בקרן זוית, ולידו משחיר לוח-המודעות המקושט פסות-נייר מרופטות. מעל לארון תלויה תמונה אפורה: זקן שפדחתו חשופה וכתפיו כמצפות ליונים, שתרדנה עליהן ממרום, ובעיניו הזיה ובינה רבה.

— יהודי זה למה נערתם את הירמולקה מעליו? — שאלה חוה בהורותה בסנטרה על התמונה. — גלוי הראש אינו הולמו ביותר.

מישהו מחברי הקבוצה התחיל מכעכע לתוך כף ידו, ואחרים כבשו פניהם בקרקע. חוה התנוודדה על עקביה הגבוהים דרך חרות. לא, אמרה בלבה, אנשים אלה

אינם חיים כאן ברצינות, וכל אחד מהם כובש הכרה זו בלבבו ומחפה עליה. מעלה אני עליהם כאילו נדברו ביניהם ונמנו וגמרו להעמיד פנים כלפי חוץ... יושבים בני אדם וממתינים לרכבת שתבוא ותסיעם חזרה הביתה — הביתה — לאותו מחוז פלאי השמור לך תמיד מאחוריך, בירכתי דרכך, מחוירוֹגֵע, שגיומים בו ושכחה: שכר לא תמצא בו על לבטיך, אך יש וסבא סלח וחונן יטפה שם על כתפך ויורך, כי כל לבטיך הבל וריק, וגם זו לטובה...

אילו אפשר היה לצרף את פרשיות חייהם של כל היחידים האלה ולרקמן מסכת אחת, מה? הנה, למשל, אותו בחור גוף שחולצתו הלבנה טלואה ורחבה, ופלוני המתגבן קמעה וקרחתו מעין הקלף עטורה שרידי תלחלים ערמוניים, וכל חבנות האלו הדומות לורדים אשר בושו מחוהיהן ועמדו ושחקו כל עוקציהם, חה-חה-חה... — לפלא הוא הדבר, — אמרה לגולני בצאתם מחדר האוכל: — כל כך הרבה שנות צמל ותלאה עברו עליך ולא הפכו אותך לאדם סקפטי...

כך אמרה לו: סקפטי! אין היא זוכרת, מה ענה על כך. ומה חשיבות יש בזה? העיקר היה, כי יקלוט את גימת קולה, כי יצותת לשאלה החבויה בדבריה הפשוטים: העוד כך כח לילך במשעולי האביב, לעצום עיניך ביודעים ולהסחף בסערה? נאה היא בלוריתו המאפירה של גולני, וכל רוח מצויה תטיל בה משקעים רכים כעין משבצות לטף, ברגעים אלה דומה ראשו לצמרת פרועה, וקשיות נמסכת בערפו ובכתפיו המשוכות קמעה למטה. אילו רהות סערו את האילן הזה? הנכות נודעו עד לקצות שרשיו בחרדת חיים גדולה? עתה שָׁלוֹ והדמים לכאורה ונתכסה קליפה עבה, עד כי איננו חש אפילו בעינים, "הסיניות" הנחות עליו בגנבה, הלא הן עיניה של רחל וינטר.

רחל נמנתה בשעתה עם חברי "רמות", ומקובלת היתה על כל הקבוצה כ"בחורה של גולני". עתה הריהי אשתו של הרופא, ד"ר ולטר גדעון וינטר. שנתים ימים עבדה במחיצתו ושמשה אותו בבקוריו הקבועים בצריף החולים, ולבסוף נשאה לו ועברה לגור עמו בישוב העירוני החדש.

— זאת הארץ ואלה דרכיה, — אומר ר' זלמן ליבמן ברמוז על אותו מעשה, מפריז באצבעותיו ומגלגל בעיניו. — מנהגים אשר לא ידעום אבותינו ואבות אבותינו... מחוץ לכל דרך הטבע... הפקר ולית דין...

חזה מוזל אינה רובצת במארב לצוד את מבטיה של רחל. באקראי הבחינה בהם בשעה שנודמנה אתה במכוניתו של זמרן, ונסעו יחדו באחד מימות החג לראות בחורשת האיִקליפטוסים הצעירה שניטעה מקרוב. גולני אף הוא הוזמן לטיול וישב במכונית ליד זמרן, ול"גבירות" נתיחד המושב שמאחור. זמרן הטיל את זרועותיו השעירות על גבי ההגה והסיע את המכונית במהירות רבה. כל אותה שעה לא פצו הנוסעים את פיהם, כנחונים בסד המועקה. חוה כסתה פניה ברדידה הכחלחל וקצותיו התאבכו כתמרות קיטור שאינן נמוגות, ומבעד למסוה הבחינה לפתע בעיניה של רחל

המגששות בערפו של גולני... גלים גלים באים ממרחק ונרוצו אל סלעי-שחם אפורים והכמירו מכמרות קצף שחור, אחרית לכל אונם... עינים „סיניות“ אלו, מה שאלתן ומה בקשתן?

— אם לא יפתח מישהו בשיחה, — אמרה חוה בלבה, — לא אעצר כה, ונגעתי בכתפו של גולני ואמרתי לו: הפך-נא ראשך אלינו...

הרוח טפחה עוד בפנים אחת ושתיים ונסתלקה, והמכונית נעצרה בהילוכה. — הנה, — סנן זמרן מעל למקטרתו והורה בידו. במישור הרחב עמדו ערוכים טורי שתילים רכים, אדומימים, ובמרחק-מה מהם הוריקה חורשה בת המש, והשמיעה בעניוות רשרושי בראשית ופרשה צלה המעט ככישות דקה על פני האדמה. תוהים וקשובים עמדו השתילים, מצותתים לנעשה בתוך הגממיות מתחת, ומעוררים רחמים רבים, כאילו היו סיבי שרשיהם כואבים מאד.

— מתי נוכל לבוא הנה וללקט פטריות? — שאלה חוה ומחאה כף. זמרן נצב וידיו בכיסו, עינו האחת עצומה בשל עשן המקטרת והשניה סוקרת בקפידה את המטעה.

— יער של „הושענות“, — הפליט כמלגלג על עצמו. רחל גחנה לאטה, ישבה שפופה בין השתילים ולטפה ביד רכה את עליהם המדולדלים.

— חוה! הרי זה כאילו דורות רבים עברו מאז, — אמר גולני כשהוא מאהיל על עיניו ומביט לעבר הישוב הלבן המבצבץ מרחוק. — והן רק חצי שנה בטרם עזבו הערבים את הכפר הלכתי לקנות מהם שתילי טבק, ואיש לא שער אז, כי הכפר יעלם כלא היה ובמקומו יקום ישוב חדש זה... הזוכרת את, רחל?

— אני זוכרת, — ענתה רחל חרש ונשאה אליו עיניה ואספה ידיה אל חיקה. גולני צחק צחוק עצור ומחלחל, והיה בו מן המאור שבנפש, ובטחון עלילה, וקורטוב אכזריות של כובש מנצח.

חוה מוזל דעכה בבת אחת. הנה הנה נחמת החיים בארץ משונה זו! והיא מה הביאה לכאן? להיכן תטיל את כל הטען המיותר שגררה עמה מעברה, זה העבר הנאה ומדומדם, העלוב ומעלה דמע בעין. ופתאום חרה אפה בעקביה החדים, השוקעים עט כל פסיעה באדמה התחוהה. נדמה לה, כי חשה היא בנשימת אפם של ההרים הללו, הרובצים כעדר תואים מנמנמים, וגולני נצב עליהם בפישוק רגלים כרועה נאמן, אשר עוד מעט ויתן עליהם בקולו וקמו והלכו אל עידינים חדשים...

היכן הם העידינים החדשים, והן הארץ הזאת מצמיחה לכאורה תאמרימים ידועי-חרבונים וסובבים במעגלו של גורל אחד, והחמה מלפתם ברבבות זרועותיה, וכל נפש קרואה בהם לצום ולפתרונים. חוה עומדת בגוזזות החנות אשר לאניה ומביטה אל הדרך המובילה ל„רמות“. יודעת היא, כי איש לא יבוא משם בצהרי-יום. מרבית החברים טרודים בשדות אשר מעברה השני של הקבוצה. וגולני אפשר שהוא סועד עכשיו בפתו החרבה, או יושב בצל המדרון ומגלגל סיגריה, ושמה

מטלטל הוא על גבי הטרקטור הזוחל זחול ומחוק את צורת הקרקע, ואולי משתעשע הוא בפר ההולנדי שלו...

השמים רועפים להט ודממה, והשעות זוחלות בעצלתיים, ואותו גמל דמיוני פורח בהרים, מדלג מפסגה אל פסגה ואינו קרב. לפנות ערב אפשר לרדת לכביש, לנטות ולצאת באחד השבילים הצרים האלה הבורחים לכל עבר, ולהפקיר את הפנים למשב רוח קלה הבאה ממערב; אפשר ללכת לאט וללא מחוז ולשאוף את ריח האדמה השחונה. זו שנועדה לבניני עיר בעתיד, אך לפי שעה אינה אלא אדמת-בור פשוטה ודשאים עומדים עוד על פתחה, וצבעה אדמדם כלשהו כאילו היתה מהולה בשלהבת קרושה. מללי-שקיעה צונחים בפאתי אופק, ונדמה לך, כי חפזון לבבך לשוא הוא, כי יש שהות ושערים רבים צפויים לך עוד במרומו, קום והתדפק ונענית...

פעמים שחיה מביטה לאחוריה וחייה שבעבר לובשים בדמיונה צורת בית בנוי קומות וטורי חלונות טבועים בו, מהם אפלים ואטומים כתבלולים ומהם מוארים באורות הרבה: לבנים, ירוקים, אדומים. אז היא מרגישה מעין חלל בלבה, חלל ריק, אשר רק ורשה או ניצה או פריס עלולות למלאו... מה לה ולארץ הקטנה הזאת, עם אנשיה הנושאים מתוך בישנות רבה את חיי היחוד שלהם? ארץ, שכולה עשויה טלאים-טלאים של מזרח ומערב, של עוני ומשאות-נפש, ואכזריות של חולין, מליצות חיים ורמית התחדשות; שאנשיה מתהלכים וטורחים ומזמרים, כאילו כבשו לעצמם בטחון שגרה מבורכת, ואילו בחשאי-חשאיין הריהם עוקבים זה אחר זה בעינים קנאיות: העברת כבר את הגשר הסמוי ונפלת למחנה המחרישים, אשר השלימו וותרו בכל הותרים?

ויש אשר היא הוזה על משכבה בלילות, בשעה שיתוש מבולבל מסתבך ברשת הפלה ומנסר בלי הרף, ובסדקי התריס זולף אור ירח, והלילה שופע לחדר מתוך פרוות הרחובות המפולשים. היא מעלה בדמיונה את אהלי קדר, הנטויים לעתים בין שלפי-השדות, והאנשים בתוכם נראים בעיניה כנסיכי מדבר מכושפים, אשר לאור היום הם יושבים באפס מעשה משכלי-רגלים ומכורבלים, ולידם עומדים גמלים גרומים מעלים צחנה ומורידים את רירם; אך בגעת בהם ליל במטה-קסמו ופשטו צורתם וגמליהם יפכו לבכרות קלות, הטעונות משא-מסתורין, וביעף יעברו על פני המרחבים הריקים והביאו עמיהם את המדבר כולו עד לאדן חלונה. ואימה גדולה פוקדת את חוה: האיך הגיעה עד הלום? שמא תקום ותפלג עתה את יריעות כילתה והלכה יחפה וצחורת-בשר אל חדר אביה, (יודעת היא כי אינו ישן), ואמרה לו:

— אבא, בוא ונברח מכאן, כי כשל כוחי... אני סולחת לך על הטעות אשר טעית, אך איני יכולה עוד להמשיך ככה... איני יכולה, אבא...

מן המותר הוא להכביר עליו מלים: יודע הוא את המתרחש בלבה, ושתיקתה ודאי גורמת לו יסורים קשים. ואילו אמרה לו דברים מפורשים, בשעת רחמים זו

של הצות לילה, ודאי שהיה קם וחוזר עמה אל עיר מולדתם, ונוטל על עצמו את כל החרפה הכרוכה בכך ואת סכנת הדלדול הגמור. או — היה מפליג עמה באניה לארץ חרשה ונושבת, לכרך גדול אשר המוני אנשים צפופים בין חומותיו הבצורות... ברי לה, שאביה היה הולך אהריה כתינוק שסרה... בעודה גימנזיסטית צעירה נהגה לשוחח עם רעותיה על הגברים ועל ארחם ורבעם, ואם כי התקופה היתה זו של מבטי עין שוקקים, ונשיקת גניבה, וחרוזים באלבום, החליטו אז כל הכנות פה אחד, כי הגברים אינם אלא תינוקות גדולים. הרגשה מעין זו עוברת לפעמים את חוזה גם עתה בספרה עם גולני. היא צוחקת בלבה: לרמותה הוא אומר! בהור זה שנתנסה בכל הנסיגות אשר הארץ השתקנית מכינה בעתרת דמיונה לאדם שהיא מתנכלת לו — ועדיין הוא כתינוק הלו!

— בשנות נעורי ידעתי ימים, — אמר לה פעם בארשת של בושה — בהם עומד הייתי ליהפך אדם דתי נזהר בכל המצוות, בהמורות כבקלות. רעב גדול השתי אז, כלומר נפשי היתה רעבה מאד. ומיום שבאתי לכאן שבעתי מאד, ושוב אין לי געגועים על אלהים...

אותה שעה היה מהלך לצדה וידיו שלובות לו על גבו ופניו השזופות כבושות בקרקע.

— ואי אתה חש כל רעב עוד? — שאלה חוזה בכת-צחוק. הוא פכר את אצבעות ידיו מאהוריו. — הארץ הזאת, הארץ הזאת... — מלמל ואמר. גרעים מספר הלכו יחדו מחרישים ובודדים במישור הרחב. גולני הפנה לבו להרהורים אחרים, וכעבור שעה קלה עקר פירור מהם והטילו לפניה. — היהודים חייבים לשוב למזרח, כי על כן סיימו תפקידם במערב, ובצאתם משם שומה עליהם להטיח את הדלת בחזקה, עד כי ינועו אמות הספים... — כך? ואולי תקומו והנהגתם כאן גם הרמונות? מה? בחייך, גולני, לך נאה ולך יאה להיות בעל הרמון גדול, חה-חה-חה... הוא לא הקפיד על מליה האויליות: שובל ארוך נמשך אחריהן באין רואה והחרידו ממנוחתו.

חוזה שנתה מיד את טעמה, לבשה כובד ראש ואמרה: — כלום אין אדם מצווה להיות מין אורח העולם כולו, כדי שיהא מוכשר להתערות גם כאן בארץ הזאת? ואם כן מה יעשה אדם, שעיקר חייו עברו עליו בעיר בינונית ולא קוה מעודו אלא לחופן אושר בעל-ביתי זעיר ושכיח?

הוא נשא אליה את עיניו בתמיהה רבה. כל היוצא מפיה מרמו תמיד על הגות אחת ויחידה, הטבועה בטבור נשמתה. גדלה גם גדלה אותה גימנזיסטית טופפנית; שוב אינה הוגגת את מועדי חייה הרצופים במהרות; דומה היא לפרי בשל התלוי בשוכתו ואינו רואה בתכלת ריקע, אלא נבט בלי הרף לאדמה, לאדמה. עוית קלה חלפה בפניו של גולני, ולקק בקצה לשונו את שפתיו החרבות.

רוצה הוא להתנקם קמעה בחוה על כל אותם מבטי הזלזול שהצליפה עליו בשעתה בעיר מולדתם, על יהירותה הריחנית שהטילה מורך בלבבו הצעיר, על כל אותם הרגשות האלמוניים שנדונו בעטיה לחנק בראשית הולדם.

— כזובים הללו זוחלים יהודים על פני מפת הארץ, מדלגים ברחף קל מן הצבע הירוק אל האדום, ומן האדום אל הצהוב, ובכפות רגליהם לא ידבק מאום מכל הצבעים האלה...

חוה מוזל מנענעת לו בראשה: ניתא, חביבי, שומעת אני, מקבלת אני, עקוץ ומחץ כְּאוֹת נפשך — היוקל מעליך?

ושמחת הנקם סוחפת את גולני. הוא מתחיל מערים ועולב את חוה בסממנים דקים: הוא מטה את השיחה ומדבר בנחת על השיבה אל הטבע, על גדולתה של ה„מהפכה“ היהודית, המשנה מדרך התפתחותה של החברה בעולם. הוא מוציא מצקלונו את כל אסימוני הלשון שהעלו חלודה וכבר אין להם מהלכים. בחדר-האוכל המרווח של קבוצת „רמות“ לא היה מהין להעלות על שפתיו את הדברים האלה: חבריו ודאי שהיו מתבוננים בו בלעג מפורש ופונים לו עורף.

חווה צעדה בסמוך לו ובשמשיהה המקופלת טפחה על ראשיהם של מרווח וחרדלי-בר שצצו מסביב. רצה רצתה להפסיק את שטף דבורו ולשאול: והיכן הוא קורטוב היופי שבחייך אתה, קורטוב המיועד לך ורק לך? אתה, חברן של כל אותן הנערות המתהלכות במכנסים קצרים ומתיגעות בעבודה קשה — למה זה תתפעם רוחך למגע אשה שידיה ענוגות וגופה מפונק ופניה מפורכסות קמעה? — אך לשונה נאלמה אל חכה כעמוסה לעיפה. רחקו הימים, בהם היתה חולמת בשנתה, כי מחוללת היא בבהונות רגליה על חודו של מגדל הכנסיה ושערותיה פזורות והפעמונים מתרוננים ברוח הלילה.

חבל, חבל שאביה איננו מהלך כאן ביניהם ואינו משתף עצמו בשיחה. ספק הוא, אם היה גולני משמיע גם באזניו את מדברותיו. אך אביה אינו יוצא מפתח ביתו. רק פעם אחת, בצהרי יום שבת, כתת את רגליו והלך לראות בקבוצת „רמות“. — שם יפה מאד, — אמר לחוה בחזרו, — הרי זו אחוזת „פריצים“ ממש... פרות ועופות ותבואה... מכל טוב... — והקמטים שבמצחו הרחב נתִּיֶּשְׂרוּ ופניו האירו מאד, וכולו עומד עמידת תחנונים, כאומר: הן רואה את במוֹ-עֵינֶיךָ את גודל המעשה שנעשה כאן, וכי אין בכך משום כפרה כלשהי על השגגה שעלתה בגורלי? וגולני הריהו תופס שם מקום בראש, אותו גולני שלנו, אַה? אך חוה העמידה פנים כלא שומעת. ומאז לא חזר לבקר עוד בקבוצה. וכשהיה גולני מזדמן לעתים לביתו נקט מנהג אחר עמו והיה טופח לו על גבו ומנחם: — נו, ומה בדבר פרנסה? בכמה גדל הגרעון שלכם, אַה? — ותוך כדי כך הוא פוזל בעינו לעבר בתו ומחייך: חִי-חִי, חִי-חִי...

— כשאני רואה אותך, — אמרה הוה לגולני בשעת טיול, — הריני מתחילה להאמין שוב בכוחו של אדם, בכוחו להסתגל, לסבול, לטעון על גבו...
גולני התבונן בה מן הצד ועיניו נצטמצמו. — ובשלמה חדלת להאמין בכוחו של אדם?

גולני, עד מה כואבים אתם כולכם, — הרהרה חוה, והמשיכה בקול: — כל אדם נושא את עברו עמו, לא כן? וכל אחד מסיק הימנו את מסקנותיו...
— יתכן, — אמר גולני והביט למרקה.

כלום מהרהר אתה עדיין ברחל? — שאלה חוה בלבה, בלא יודעים זזה והתרחקה כמלוא הצעד מעם גולני ופניה לבשו ארשת רוגזה. — כל ארץ וארץ נחנה בדבר מה אפייני, ויכול אתה על נקלה ליתן בה סימן: רוסיה והערבות, איטליה והגונדולות, ואילו הארץ הזאת מה סימנה? שמא אתה או חייכם שאינם אמתיים אלא חיים שבהלכה פלונית אלמונית?

— ביסוד חיינו טבועה ההלכה במדה שהאגדה טבועה ביסוד האמנות, ותו לא, — ענה בשפה רפה כמי שכפאו שד.

חוה שהתה רגע על דבריו ואמרה בלעג: — המרצה הותיק משכבר הימים נתעורר בך כנראה... אינני יורדת לסוף דעתך, אך לא זאת רציתי לומר... היחיד מה תהא עליו? זה הלהוט מאז ומעולם אחרי עצם קטנה, שתפול בחלקו, ולמוד להתחבא עמה במאורתו ולגרם, לגרם...

— נו, אני כשלעצמי הריני כבר מעבר לשאלות אלו, — הייך גולני.
— אתה בטוח בכך?

— קשה להסביר את הדבר לאדם מן הצד.

מרירות רבה התחילה מפעפת בלבה של חוה. — אדם מן הצד? מה הדבר? כולכם מתהלכים כאן כאילו סוד כמוס עמכם, כאילו בנים הייתם לגזע אחר, ששפת סתר שפתו והליכותיו הליכות עליון... אפילו אלה שעזבו את הכת הסודית שלכם והלכו לדרכם אף הם מסתירים את הרז לבל יגלה, כאילו חרב חדה היתה מונחת על צוארם...

— מה, מה, מה? — גמגם גולני בבלי דעת ועמד מלכת. הרוח נפחה את חולצתו כמפרש לבן. גולני גחן ותלש גבעול־דשא יבש, וכשנודקף חזר ונתעשת. גחך וחזר על דברי חוה בהטעמה יתרה: — כל אדם נושא עמו את עברו ומסיק הימנו את מסקנותיו...

אדם זה שבצדי — מה אני מבקשת מידו? — יסרה חוה את עצמה. — כלום מושך הוא באמת את לבי?

וכשעמדה להפרד הימנו והטילה אצבעותיה הארוכות לתוך כפו הרחבה ודלדולי היבלות נגעו בעורה הצח, התבוננה לתוך עיניו והוא חייך לעומתה במבוכה, ובינתיים ירד הערב, זו השעה המזורה והמבושמת, עת יום ולילה מוטלים במישור זה לעומת

זה כפלחי פרי שנתבקע בעודו פג. התכלת הלכה והעמיקה, והרים רחוקים נתעממו והבשו פארי ערפל קל לראשיהם.

חזה פוסעת ועוברת את פסי הרכבת והופכת ראשה לעבר התחנה. בנין אבנים קודר שנבנה בידי הטורקים ועומד עמידה משונה: נשרה חיבה, כביכול, מעל עגלה שעברה כאן באקראי כחום היום והעגלון לא הרגיש בכך. טחב תמיד שורה ברציף ההטענה, ושנים שלושה קרונות ערוכים לפניו, אבלים ודהוהים ונטולי פרצוף, כבהמות־משא נלאות. עלובה זו אינה מעוררת שמץ מאותה התרגשות הנקנית לו לאדם בתחנת רכבת שבעולם הגדול; היא אינה משמשת כאן פתח פתוח למרחב, ולא תשיאך ללבוש את מסכת ההתנכרות הגדולה לעצמך ולאחרים, ולעטוף כל נוסע שכיח באצטלת פלאים, ולשמוע בכל צפירה את שופר הנסים והנצורות. כאן התחנה כולה חולין, כולה אומרת עצלות וחוסר אונים. המנהל, ערבי נוצרי, שכובע השרד על ראשו ממועך קמעה ופניו נוצצות מרוב שומן וטרחה, ממצמץ בעיניו אל חזה מדי יראנה. וקורא אליה צרפתית דוקא: בונזור, מדמואול! כרוצה לומר: אנו השנים מה לנו ולכל אותם הדברים אשר בני אדם נאבקים כאן ומחרפים נפשם עליהם! עינינו אנו לאירופה הן נשואות — קומן סה נה, מדמואול?.. וחזה מחייכת אליו ומנענעת לו בראשה ומשמשת בהיסח הדעת בשערותיה לראות, המחפות הן כדבעי על הצלקת הקטנה המסמיקה מתחת לאוזן...

ובשעה זו יש ויעבור על פניה הדוקטור וינטר, רכוב על סוסו הברוד וברכיו מטפסות ועולות עד לצואר בהמתו, שכן מתוך פיזור־נפש ובהילות־תמיד הוא שוכח להתקין את הרכובות לפי מדת רגליו הארוכות. וכך הוא עובר מקבוצה לקבוצה שבסביבה, בימות הגשמים כבימות החמה, משתרך ללא מורא בשבילים בודדים בהרים ובמשעולי שדות, תיק מכשיריו מתנדנד על ירכו, ועיניו מאדמות מנדודי שינה, וכל חולה קדחת מטיל בו מחדש סערת חרדה רבה.

— חזה מוול, שלום לך, — קורא הדוקטור וינטר ומקרטע באוכפו, משרבב צוארו הדק והארוך המתמר מתוך גלאי כתנתו, צואר היור שאינו משתוף עולמית ומשוע לצוארון גבוה ונוקשה להתחבא בו. — חזה מוול, עוד מעט ונתהיל לבנות אגף חדש בבית החולים... קבלתי הבטחה מפורשת.

— באמת? — עונה חזה ומנפנפת אליו בשמיתה, — הרי זה יפה מאד. יהא לנו בית־חולים מפואר. אני שמחה מאד. דרוש־נא בשלום רחל, ד"ר וינטר!
— כן, כן, — נענה הד"ר. נהרה בוקעת בפניו העיפות, והוא דופק בעקביו המגוחכים בכרס בהמתו.

ד"ר וינטר רוכב לעבר ביתו, ורחל אשתו ודאי תצא לקראתו ועמדה במרום המדרגות, בעוד הוא חולץ רגליו מתוך הרכובות הקצרות. צר לה לחזה, כי מעולם לא נודמן לה להיות באותו מעמד. רחל זו, שענינה „סיניות“ ומצחה רהב וקמט מרירות גולש בזוית פיה!.. חזה איננה ידידתה בנפש, אך אוהבת היא לסור אליה

לעתות בערב וליטב בחדר, שריח כבסים וליזול אינו פג מתוכו עולמית. בבואה הריהי מוצאת שם תמיד אורחים שנטו ללון: חברי הקבוצים שבסביבה הבאים לכאן לרגל עניניהם, אלה הבחורים החובשים „קסקט“ לראשם ורגליהם נתונות בחותלות קקי, ומבעד לכל אלה מציצים שיירי אצילות של בית אבא מן העיירה הרחוקה, עיירה אשר כל עצמה אולי עברה ובטלה מן העולם... חוה מטשטשת אז את היתה ומתחבאה על גבי הספה השרויה בצל ומתבוננת בבת-צחוק קפואה ברחל: זו יושבת זקופה בעוגת האורה אשר למנורה המסוככת, מסיחה עם האורח ושואלת על המשק שבקבוץ, על שדה התלתן, על הפרה הבירותית, ועל פלוני שעבר למושב עובדים, ועל פלונית שיצאה לחוץ לארץ. פני רחל רציניות מאד, ועיניה שופעות קרבת-חברות, וקולה מטיח בעקיפין נעימה קשחת כלפי חוה מוזל הזרה והנכריה...

והבחור האורח יושב וגבו כפוף קמעה, וידיו נתונות לו בין ברכיו, והוא סח ומספר דרך חירות ומעלים עין מן המחיצה שקמה וחוצצת כבר בינו ובין רחל, מחיצה שסימניה החיצוניים הם המנורה הגבוהה הנצבת על כרעה האחת והספה הרכה העמוסה כרי צבעונין וכלי הזכוכית הנוצצים במזנון הרחב. הוא מעמיד פנים כאילו אינו רואה, כי רחל מקשיבה לדבריו רק כלאחר אוזן, ואילו עיקר דעתה נתונה בלי חשך לעלית הקיר האפלה, בה ישן אורי'ק הקטן, בנה יחידה בן שנתו.

רחל וינטר נכנעת בלא יודעים, צעד אחרי צעד. עדיין היא לובשת את השמלות המנומרות שגורתן היא זו הנהוגה בקבוץ, אבל מטפחת אינה חובשת עוד לראשה. בנשפים יש והיא נסחפת במעגל ה„הורה“ המלווה ריקעת רגלים והפשלת צואר, אך לעתים, כבהיסח הדעת, היא מגמגמת על מסע לאירופה בחדשי הקיץ. חבריה רואים זאת, רחל מוזל מבחינה בכך, ורק הד"ר וינטר אינו חל ואינו מרגיש. הוא נושא אל רחל עינים מלאות אהבה והערצה כבימים הראשונים, בעוד רחל סובבת בחשאי באפולוליתו של צריף החולים בקבוצת „רמות“, מלווה את הד"ר וינטר בשעת בקורו ומרשרשת מאחוריו בחלוקה הצחור מצחור ומקשיבה להוראותיו בכובד ראש וברב חן. הוא, הד"ר וינטר, מרוצה מחולצתו הפתוחה, ממכנסיו המקומטים, מנעליו הגדולות ומאובקות; ואם נמלכה רחל והעמידה בחדרו שולחן-כתיבה מהודר עשוי עץ-אגוז — אל נכון כשר וישר הדבר ואין בו סרחה...

— ובכן — שואלת חוה בלבה בסקרה את רחל, — מה בצע באותן השנים, שעברו עליך בקבוץ, ומה שכתב? ושמה לא היתה זו אלא סטיה לשעה, ואחריה חוורות הרגלים בקלות מבישה אל אורח-החיים הרגיל, ורק מתוך בושה אוילית, רחלי, את מאטה צעדיה... והאיך את מתרצת לנפשך תמורה זו, שסופה ברי ומובטח? ודאי תופס גם אורי'ק הקטן מקום לא מעט בתירוצים הללו, מה? ... ומענין: האם מכאיבה תמורה זו, או שמא אינה אלא קפיץ שנמתח לשעה וחוזר לקדמותו בשמחת רווחה? ואם מכאיבה היא, רחלי יקירתי, כלום גדול הכאב מזה, שמונה לך אז בנטשך את שלות בית אבא ובעברך למכבסה או לרפת שבקבוצה... הן אי

את יכולה להסתתר תדיר מאחורי גבו של בעלך, זה הגבר התינוק! הו, אילו בא מישוהו ובשר לו כי טובלת את כלשהו בנפשך, ודאי שהיה פוקח עיניו התמימות: מה? רחלי שלו מתיסרת ביסורים? אל נכון היה עומד ומטיל את כל האשמה על כתפיו, ושמא היה כורע ברך לפניך לילה ובוכה בדמעות שלישי, המסכן! שכן את היא הטהורה, הנאווה, הישרה, שכולה מתום וחסד ומשאת נפש... הכל יודעים, כי היית לפני כן בחורתו של גולני — רק הוא, בעלך, איננו יודע. פשוט: אין מקום פנוי במוחו ובלבבו לידיעה זאת, זה-הה-חה...

כל פעם שחזה חוזרת מטיולה עם גולני, היא נתקלת ברחל וינטר. המקרה הוא זה, או שמא נצבת היא בחלון ומציצה מבעד לווילון-המלמלה הלבן? רחל נלוית עליה והולכת עמה צעדים מספר.

— מזג אויר נפלא, — פולטת רחל.

— כן. — חוה מִי־שרת את קפלי שמלתה ונדה קמעה בירכיה.

— זמרן בקר אצלנו היום, — אומרת רחל פתאום.

— כ——ן? — מושכת חוה בעצלתים, ומוסיפה: — ודאי ישב והחריש.

— בחור מענין הוא, — מעירה רחל בכובד ראש.

— יתכן.

— עומד הוא לקבל בקרוב תוספת משכורת...

— כך?

— ואחיו מתעתד להפליג לאמריקה... הן יש לשים קץ לכל הדבר הזה...

— אהא, — אומרת חוה בלבה, — עקשנית את, חביבתי, ודוחפת אותי בכל

כוחך לחיקו של זמרן; הרי את כאומרת תמיד: למען השם, אספי ידיך מגולני, מנעי חרמך הימנו, זמרן הוא האיש ההולם אותך, זמרן ולא אחר...

— היודעת את, רחלי — מצדדת בה חוה את פניה ואומרת במתק שפתים, —

ראיתי היום את אורי'ק... עליך לקנות לו חליפה חדשה ויהי מה, חליפת-משי כחולה, סרוגה ומצויצת, שתהא הולמת את עיניו התכולות ואת תלתליו הבלונדיים...

— כן, כן, — מנענעת רחל בראשה ומחייכת, וקמט המרירות נעלם מזוית

פיה. — כבר הרהרתי בכך... אלא שאני מלאה דאגה: הוא ממעט לאכול בזמן האחרון...

אומרת אני להועץ בד"ר וינטר — (כך היא קוראת לבעלה!) — שמא עלינו להחליף את האויר בעבורו...

— להחליף שוב את האויר?

— מה פירושו של „שוב“?

— חוה צוחקת. — הה, לא כלום, לא כלום... נזכרתי משום מה, כי היית הברה

בקבוצה... הגידי, רחלי, כלום מתגעגעת את לפרקים לחיים בקבוצה? שטויות, מה?

— אני? אני לא נתקתי מעולם את הקשרים עם החיים האלה. — עונה רחל

בקריירת, עיניה ה"סיניות" מצטמצמות כליל, והיא מתחילה נחפזת: — נו, עלי לחזור אל אורי'ק, טרם נרדם כהלכה... התבואי הערב אל „האחיות“? כן, כן, בוא תבוא. הרי זו פסגת יומה המגווחת: — חדר „האחיות“! הה, אילו ניתן לה לחזור לימי נעוריה, ודאי שלבה היה מתפעם לשמע ההזמנה לנשף „האחיות“, וסומק רענן היה פורח בלחייה, וידיה היו רועדות מרוב חפזון — ועתה מה?

היא תלך הביתה ותפרוש מפה על פלג השולחן וסערה במנוחה פת ערבית עם אביה, תשב קמעה ותשוחח אתו לסירוגין על דא ועל הא, אחר תפרוש לחדרה והתיצבה לפני המראה הקבועה בארון, ולבשה לאטה את שמלתה השחורה, הצרה, תכנס לתוכה את ראשה וכתפיה תחלה, והשתהה עצמה רגע קט באפלולית הרשרשנית הזאת, וחשה בגאות בקרבה עיפות נבובה.

מי זאת הנשקפת מן המראה לבושה מחלצות וכתמי סומק על לסתה? אנה תלכי, היפה בנשים, אנה תפני הלילה, כי באת בעדי עדיים ועל מצחך ילין גאון, טרה-לה-לה, טרה-לי-לי...

אילו בא עתה גולני אליה ואמר: — חוה, הנני ועובתי את הקבוצה בעבורך, הנני והשלכתי הכל אחרי גוי, אלכה לי אל העיר הגדולה ומצאתי משרה נאה, והבאתיך אלי... — כלום היתה ממלאה צחוק פיה ואומרת:

— הו, האתה הוא זה, נסיך הלומותי המולך על שבע ועשרים ומאה אגדה, התביא עמך אחרית פתרון לחידת לבבי? השקלת בדעתך ומצאת, כי עברה שעתי ושוב איני כדאית וראויה אלא לגורל זה שמנית לי כמו ידיך?

או שמא היתה מתעטפת בסודר פשוט, צורת צרור קטן בכפה והולכת אחריו בלומה ונכנעת ונפשה נכונה...

— הולכת את? — שואל ר' עוזר בשאתו עיניו מעם העתון ומציץ בבחו מעל למשקפיו.

— אם אאחר לשוב, אל תדאג לי, — עונה חוה, ואינה מוצאת און בנפשה לפרוס לו מבת-צחוקה.

משמים הבית ורהיטיו אבלים וכולו רחוש בצללים. בליל-ריחות חודר מתוך החנות השרויה באפלה. על פני מנורת-החשמל חגה צפורת קטנה, מרפרפת ומטרפת, ושוקקת אל האור — לשוא, כנפיה אינן נחרכות...

חוה יוצאת החוצה — והלילה שרוע כבר מאופק אלי אופק. התפשט העולם את טלית היום המחוספסת ועטה משי אפלה. אורים מעטים מפעפעים בעונה מול רבואות כוכבים. הכביש השחור זוחל על גחונו, הותר בחשכה אל אחיו הצהור, שביל החלב, צרצורים מנסרים בין השיחים עד כלות הנפש. לואטים האילנות הבודדים, וצללי ראשים ערופים משובצים בהלונות המוספים. קבוצת בחורים מקפה אל השולחנות הקטנים שלפני המסעדה „שלוה“ ומדיינים בקול; אצילות ידיהם מציצות

כאודים חרוכים מתוך השרוולים המופשלים, ומליהם מרחישות כיראות להאביר לתוך הדממה הרבה. לאן? האימה רובצת לכל פתח ומקיפה כל חצר. פחד הוא להציג כף רגל על גבי האדמה הזאת, פן תִּשְׁמַט מתחתך ותהיה תלויה ומתנדנדת כדלי שבור על פני באר ריקה. הלכן יעור תינוק משנתו בבכי? הלכן קוֹרָא אי מזה מחגוי הרים רהוקים? — אלי שבשמים! — ממלמלת חוה אל נפשה.

טוב כי יש אלוהים בשמים האלה!

חוה לבושה שחורים וכולה מובלעת בחשכה. עקביה הגבוהים מתנגפים בגבשושי השבילים המוצנעים. היא עוקפת חצרות מבודדות וקרפיות שהעלו קוצים. היא עוברת בין שדרות-לעתידי-לבוא וככרות על שם פלוני בן פלוני, — בין כל אותם גושי חיים שנערמו כאן בעיבורם ובשלידתם, ובְּשִׁמְי־ליל חריפים עולים פתאום באפה, ומשהו דווי מדמדם בלבה: ארץ, ארץ... וחוה חשה בהויתה שפוחתת והולכת, והרקיע הטהור מעל לראשה מגביה והולך, והלילה נצב כנד משני עבריה ומרטיט. ובהכנסה אל חדר „האחיות“ היו שפתיה נעות קמעה ופניה חורות, והורתן נאה להן.

עוד מרחוק שמעה את קולה המהגה של האחות דינה רחבת-המתנים וטובת-הלב, ואת שברירי צחוקה החרדים של האחות רוחמה. נערה דקת-גו ושטוחת-חזה וכפף זרועה הארוכה מעלה עדנת נוחם בלב כל רואיה. בקרן זווית ישב זמרן ורגליו מתחת לכסא ומקטרתו הכבויה שמוטה על שפתו. רחל וינטר נצטמצמה על שרפרף קטן, ידיה בחיקה וראשה מוטת הצדה. מלבדם נמצאו בחדד שני בחורים מן המחלימים שמחלתם הותירה שרידי צוהב בפניהם וחולשה כבלה עוד יצורי גום.

מבוכת שעה ראשונה עודנה שורה בחלל החדר. אחד המהלימים פותח מתוך היסוס-מה ומספר בדיחה עבשה, ועיניו מרפרפות על פני המסובים כתר אחרי שומע הגון עליו. ורק רוחמה בלבד גענית לו בנפש חפצה וצוחקת ארוכות. זמרן זע על כסאו ומעביר כפו על שערו האדמוני המבהיק בלחלוהיותו. דינה מתהלכת וטס „הַפְּבּוּד“ בידה, והיא גוהרת על כל אחד מאורחיה בתנועת כתף למודת בית-החולים. הפטיפון המוצנע בין עציצי הדקלים מריץ את מחשו ופותח במנגינת גיטרות של איי-הַנְּאִי, אלו הגיטרות המיבבות ומסלסלות בשלהי צליליהן, מְעֵרות נפשן ומבכות גן-עֵדן שהיה וחלף.

— שוב עולות הבחורות במספרן על הבחורים, — אומרת רוחמה כמתעלפת. מורטת קצות חולצתה הכחולה וצופה בחרדה כה וכה לראות, כיצד יצטמדו הזוגות. וכשנגש אליה בעל-הבדיחה להזמינה למחול, הריהי מקדימה ומטילה על ערפו בחפזה את זרועה הארוכה ועוצמת עיניה.

זמרן מרקד עם חוה. בשיעור קומתו הריהו נמוך הימנה כדי זרת, ונושא אליה את עיניו הקטנות בדחילו ורחימו. אין הוא נוהג סערה במחול ובזוגות הסמוכים אינו מתנגש. הוא מרקד בד' אמותיו ומנחה את בת-זוגו בזהירות, כאילו מהילה יבקש מאתה על כל תנועה חדשה שטרחתה עמה.

צנה נעימה שופעת בחלון הפתוח וכוכבים זעירים מנצנצים במרום. כעבים קלים צפים עוד רשמי הליל בנפשה של חוה.

— שעות רצופות הייתי יכול לרקד אתך, — אומר זמרן בקול צרוד.

— כן? — מושכת חוה בבת-צחוק קטופה מתוך פיזור-הנפש. רחל וינטר יושבת

על שרפרפה. מנענעת ראשה לקצב המנגינה ומתבוננת בהם מתוך קורת רוח.

— וכלבך היכן הוא, מר זמרן? שואלת חוה בקול רם, למען תשמע רחל בלגלוגה.

— בחוץ... אין לדאוג לו, — עונה זמרן וקומץ שפתיו.

בפרוס המחול השני מגיע תורה של חוה לשבת בדר. היא מפצחת שקדים

לאטה ואינה מביטה לעבר הרוקדים, אך צמדי הרגלים חולפים לעיניה, והנה

ארשת אין בהן ולא חן: רוקעות ומשרכות, מפריסות, נחפזות ומתחרטות, — ועל כך

מתיפחות הן הגיטרות מאיי הדרום הרחוקים, תובעות עלבונם של החיים היפים,

ומרוות שירתן, עד כי גם הדקלים החזירים אשר בפתת החדר מתחילים חורגים

כביכול באנחה משבי עציניהם...

הד"ר וינטר מופיע בפתח הדלת, מנפנף בידו וחושף את שניו הגדולות.

— הו, דוקטור, שלום! בוא לרקוד מעט, — קוראת דינה בקולה החזי ומרפה

מבן-זוגה.

— אני? לא, לא... באתי לרגע קל, רק לראות את רחל באתי, — ממלמל

הרופא בעודו נגרר אהרי דינה המושכת בשרוולו.

— הילד ישן? — שואלת רחל בהסבה פניה אגב מחול.

— ישן, ישן... — מנענע לה בעלה בראשו, נושא את רגליו הארוכות. פוסע

על בהונותיו והולך ומתיצב בצדה של חיה. — לילה נאה, לא כן? — הוא גוחן עליה

במאור פנים, וכולו אומר אהבת הבריות ומישורי נשמה.

— רקוד, דוקטור, רקוד, — מתריעה דינה, — אל תעמוד בטל...

— לאט לכם, גבורים, — קורא הרופא בצהלה אל המחלימים השנים. — אל

תתלהבו ביותר, ולא — אקום ואתקע שוב את המדחום בפיכם...

ושוב יוצא זמרן במחול עם חוה ועג סביבה בעקשנות את עוגתו הקטנה.

רוחמה מפשילה ראשה לאחור וזורה לרוח את פתותי צחוקה, וכופה את בן-זוגה

המרושל להחיש צעדיו.

— רצייתי לשאול משהו, — פותח זמרן שנית בקול צרוד.

— מוטב לך כי לא תשאל, — משסעתו חוה ומקשיחה פניה. — אין תשובה

בפי לשאלות...

נתעבה האודם בפניו של זמרן והנמשים נסתמנו בהן כאילו חשבו לנשור.

לחייו שפו בבת אחת ועיניו עמקו.

אל נכון דומה הוא עתה לאחיו הצעיר, — הרהרה חוה בשויון-נפש. — מובטחתני

שאותו הולל יודע, כיצד מסוככים את האשה... שלא כאחיו הבכור...

— חוה מוול, אל תעמידי פני מרשעת! — קורא אליה הד"ר וינטר בזחיחות הדעת, כשהוא דש בשקידה בנעליו הגדולות וחובק בשתי ידיו את מתניה של דינה. — ניחא, ניחא. — מחייכת חוה בתשובה. היא זוה קמעה וסוקרת בגלוי את דמותו של זמרן. שמא אתם הצדק? שמא טחו עיניה מראות והאיש המלפפה עתה בזרועו הוא שנועד לבנות חומה מסביב לה, למען תחסה בצלה... בלי משים היא מגישה את לחיה המפורכסת אל לחיו ומגעה רך וזהיר מאד. כפו הנחה על גבה התחילה רועדת ורגליו הגו על כרחן ממסלול הקצב.

מקצה החדר מעיפה בהם רחל את עיניה הסיניות וחוזרת ומכבה בעפעפיה את שביב הזוהר שנתלקח בהן רגע. היא נתקת חרש מבן-זוגה וסובבת לבדה סחור-סחור, עקב בצד אגודל, ועונה לקול המנגינה בשמחה נסתרת. בין מחול למחול, בין מלה לרעותה הולכת אשמורה ראשונה וקרבה אל קצה, ועדיין הן נוגות הרגלים הללו ונוגה השמחה הלזו, ובכדי מתיפחות גיטרות מאיי אוקיגוס השקט ומתנות ענותן בחלל הישוב הנדח, המתעתד לכבות את אוריו ולשקוע בתנומה.

ראשו של שומר רוכב נזדקר לפתע בחלון הפתוח, ושניו הלבנות הבהיקו מתחת לשפמו השחור. — הוי, אתם, הרקדנים! דלקה נפלה...

— מ—ה—ה?

הזוגות פרחו-סוערו ונזמו, והזרועות החובקניות נתפרדו באפס-אונים.

— מה, מה?

— דלקה?!

— היכן?

— ערבים שלחו אש בחורשה...

— מדוע? — שואלת רוחמה בתמימות ומפלבלת בעיניה הגדולות, כשזרועה

עודה מתפשת בכתף בן-זוגה ואינה מרפה הימנה.

השומר חזר ונעלם בחשכה והנאספים דחקו ופרצו החוצה. מרחוק, מעבר לגגות הבנינים של קבוצת „רמות“ האדים האופק ועשן קל התאבך והלך. הלהבה פרהה בפאת הרקיע והסהר צף בזהירות מעליה כחושש לחרוך את לבנת שוליו.

האנשים עמדו בצוותא אלמים ואובדי עצות. נחלק עליהם הלילה והתחיל חוזר אחרנית. קולות בקעו מן הרחובות הסמוכים, קולות ענו מן הבתים הרחוקים, והחלון הפתוח עודנו פולט את שירי יללתן של גיטרות-תנאי האמולות.

— אורי'ק! — פרצה רחל בצוהה חנוקה, נעקרה ממקומה ורצה לעבר ביתה.

כאילו אחזה האש בקורות העליה, בה ישן פעוטה. הד"ר וינטר נסתלק באין אומר ואיש לא הרגיש בכך. „האחיות“ עמדו בפתח חדרן מצומקות ומרעידות ולחוצות זו אל זו.

— למי המכונית הזאת? למי המכונית הזאת? — צעק אלמוני, שקפץ והופיע

אי מזה.

זמרן עלה במכונית כששפתו התהתונה שמוטה ברפיפות; אחריו טפסו המבריאים השנים. המכונית חרחרה תחלה ולא משה ממקומה, וזמרן מטרף תחתיו אילך ואילך ומפרכס בכל אבריו וממטיר קללות ערביות, והכלב מכרכר ומנבח לעומתו ותובע את מושבו שנכבש בידי זר...

עברו רגעים מועטים וחוה מוזל נשארה עומדת לבדה, זרועותיה בטלות ומהודקות אל צלעותיה, והיא מגלגלת בהסח הדעת בטבעת אשר על זרתה השמאלית. שפתיה נעוו: ובכן גם אילניו של זמרן עולים באש, גם הם, גם הם... אין חומה, ואין דלתים ובריח — אין... שם — אחיו הצעיר שבכרך הסואן, וכאן — ערבים במורדות ההרים... היא נתנה עיניה בשלהבת, ועד מהרה נתמלאו העינים צרבת דמע, כאילו קרבה אליהן האש וכבר היא נתונה במעמקי אישוניהן: הגזעים הצעירים עומדים עתה כמנורות-מאור גדולות, חורקים ונאנקים ונופחים נשמתם; שותת שֶׁנֶף רענן, מפעפע ונותן ריח: עלים ירוקים שנתבהלו משנתם מתקפלים ככנפים קלויות ונושרים לאטם...

נזגה-אימים נח על „רמותי“. נדמה לה לחוה, כי רואה היא את אנשי הקבוצה רצים לעבר הדלקה וגולני ביניהם... ובבת אחת הואר הכל בקרבה: גולני! כווג נעלם נתלשה המלה והקיסה בלבה פנימה. הנהו האדם היחיד ומיוחד, המחולל בסתר חייה כל הימים — והיא לא ידעה, אין דרך אחרת אלא זו שמוליכה אליו — אליו — אליו. כל הדרכים האחרות אשר הלכה בהן — אך עקיפות היו, אך מרי מנוצחים. עתה תקום ותלך אליו ותביא עמה את כל המלים הנשגבות אשר נצנצו בה מראשית נעוריה והגתה בהן מאז בכבוד-ראש ובקלות-דעת חליפות. עתה תלקטן אחת לאחת כגרעיני נשמה ותגיהן לרגליו מחנת מנוצחים.

צללי רוכבים צצו בחשכה. סוסים שעטו על גבי הכביש וחזרו ונשתתקו. מאחת החצרות יצא קרון רתום לשתי פרדות, ובחור רחב-כתפים מעורר שוטו במעומד ומצעק: דיו! חוה מוזל הרכינה ראשה ומהרה אל הקרון החורק, דשדשה אחריו כדי פסיעות אחדות על עקביה הגבוהים ובהנף-ירך הטילה עצמה אל תוכו. הקרון היה רפוד שקים שרויים במים שהעלו צחנה. חוה נפלה ביניהם על פניה, ושמלתה, שמלת-השיראין השחורה, נטרטבה מיד ונזדהמה כולה.

— לאן? — נוף בה הבחור בחרי-אף.

— רק עד הקבוצה, רק לשם ולא עוד, — חננה חוה את קולה ונאחזה בשתי ידיה בדפנות העגלה.

זוהר לח לחלקת הכביש, זוהר לח לכוכבים ממעל. הרים הפכו ראשיהם אל הבהובי הלהבה וכל הארץ הקטנה נתכנסה מעברים. הוה הרהרה: עלי לראותו עכשיו ויהי מה... אך זאת אגיד לו: הנה באתי, הנה באתי...

הקרון נטה מן הדרך והתחיל מטלטל על גבי רגבים שבצדי משעולים, מרקד ומשקשק וחשוקיו מתרסקים... הנה באתי, הנה באתי...

חיה ישיבה גמורה ומצוממת ותסַקתה סתורה ופניה לערפו של קרון. השקים העלו צנת טחב שהרעידה את גוה. באזניה הרחישו עוד הגיטרות ומנגינה דומעת הלחלה בלבה: ואם לא יבין — מה אומר לו? אומר, שאיני תובעת הימנו ולא כלום. רק מנחה אני מביאה לו, רק מנחה: לא באתי אלא להחזיר לו את אבדת חייו... ליד שדרת הברושים קפצה וירדה. הקרון עלה במעלה וחזר ונדרדר בדהרה בשפוע הגבעה. שקט רב היה נסוך על פני חצר הקבוצה. מרבית האנשים נטרלו לחורשה הבווערת, טורחים שם ומתיגעים. בשקים הלחים ילחמו בלהבה ויעטפו ברחמים את האילנות החרוכים. חיה נשענה אל אחד הברושים הדקים וכל הצללים חברו אפפו עליה. השומר לא יבחין בה בעברו עבור זמזם ופהק וטלטל רובהו על כתפו. כאן תחכה לגולג, הנה יפן בשובו מן הדלקה — וימצאנה. ואולי לא תגיד לו מאומה בבואו: בזרועו תאחז ותמשכנו דומם אחריה אל שממת הבור הרחבה, הכואבת באבניה ופולטת את להט היום. וטל כבד ירד על שניהם וכסה את עין האדמה ונתלחלחו עשבים והיו כמטליות רטובות, שהציע הבורא לעטות בהן יצורים שרויים בדלקה... אי מזה צצה בלבה דמות אביה העומד עתה עזוב ובורד במעלות הגוונטרה הקטנה, מצפה לבואה ולבו נוקפו. ור' זלמן ליבמן יוצא לקראתו, מחזיק שפת מכנסיו בידו והכתפות השמוטות מדלדלות מאחוריו, ואומר: — אַי, אַי, ר' עוזר, מדינה היא זו, מה?

הדמות גזה־חלפה מיד, עלובה ומטושטשת. חיה היתה עיפה. עקרה רגליה בכבדות ונקלעה לקרן זוית שבין הגדר ורפת הפר ההולנדי. צנחה וישיבה לארץ ונשענה בחומה. ננער הפר וזע באפלת הרפת, נשא ראשו אל האשנב הצר שמעליו, רקע ושאף חמות בנחיריו כאומר לנתקן מן החת. חיה ישיבה בלי נוע, פרושה ובדלה לעצמה, שעות וכוכבים דעכו מעל לראשה.

אין דבר, חכה תחכה...

עוד מעט ויעלה השחר — — —